

Fondată: 1998
Anul XXIII

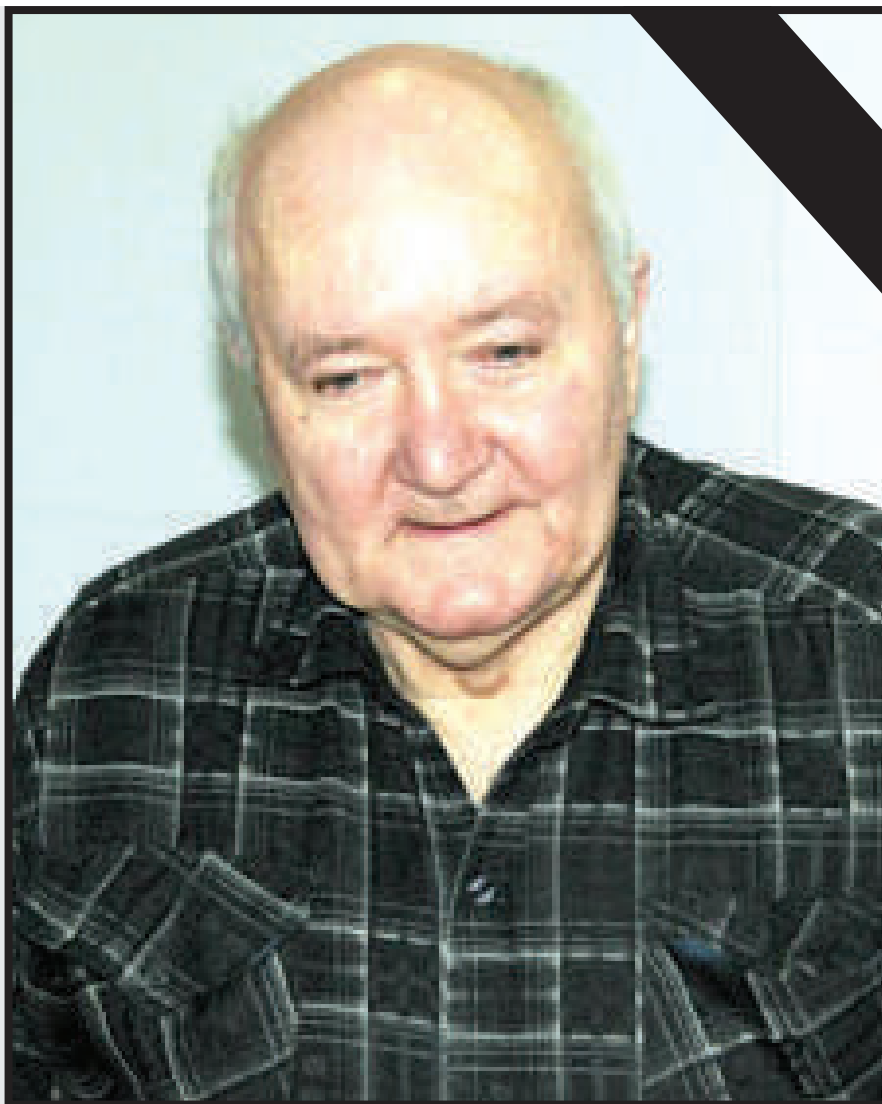
ELANUL

Nr. 223
SEPTEMBRIE
2020

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL“
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Drum bun către stele

DAN RAVARU

(3 aprilie 1941 - 28 septembrie 2020)

Într-o zi neguroasă de luni vestea grea a căzut, asemeni unei lespezi de mormânt: cel ce fusese Dan Ravaru, trecuse în eternitate... Pot să spun fără a mă afla în primejdie de a mă înșela, că s-a stins unul dintre cei care au fost parte din sufletul revistei *Elanul*, dar și a simpozioanelor sătești ale spațiului vasluian, cu beneficele lor efecte sub aspect cultural, ce în alte ținuturi românești, lipsesc cu desăvârșire: Frunțișeni, Șuletea, Vetrișoia... Adică acele locuri în care se reuneau fie doar și pentru câteva ceasuri, oameni de valoare pentru cultura vasluiană. A fost – cât de greu îmi este să scriu la acest timp gramatical ! – un om care ani de zile și-a purtat cu demnitate suferințele fizice – o cruce greu de purtat – în care timp a scris, a scris cu acribie. A fost hărăzit cu o pană de invidiat, iar în urma trudei sale rămân cărți aflate pe temelii bazate pe informație curată și bine documentată, ce pot fi

pildă și repere pentru continuatori. Mă întreb însă câți dintre cei ce vin din urmă, îi vor putea atinge performanța, rod al unei educații de valoare întru știință...

Anul acesta lasă un gol imens în rândurile celor care au gravitat în jurul revistei *Elanul*. După pierderea grea a lui Didi Rotaru, i-a venit rândul atât de devreme și lui Dan Ravaru. Fără ei, revista va continua fără îndoială să apară, însă o vreme mai săracă în substanța contribuțiilor, adică a scrierilor născute din trăirile intense și experiențe precum ale celor doi. Adun greu cuvintele și trag nădejde de a nu mai scrie în acest registru, cât mai lung timp de acum înainte.

Dan Ravaru, drum lin către stele, am fost onorat să te am contemporan...

Vlad CODREA

O parte din corifeii revistei „Elanul”: Dan Ravaru, Cristian Onel, Marin Rotaru, Vlad Codrea

PROFESORUL DAN RAVARU

S-A DUS LA DOMNUL CU POVEȘTEA SATULUI VASLUIAN

Laurențiu CHIRIAC

Nu de puține ori, singuri pe planeta inimii noastre, admirând frumusețea senină și rece, profund mișcătoare, a eternei enigme a vieții, am încercat deseori să ne eliberăm mai mereu de angoasele efemerului, ba chiar am dorit să ne **universalizăm trăirea** prin spații mirifice - pe unde distinsul **Etnograf DAN RAVARU** ne-a plimbat cândva cu aleanul inimii sale și ne-a arătat frumusețea lumii idilice a **satului vasluian**. De data aceasta nu a mai putut-o face, căci rânduiala lumii a făcut ca acest **OM** să-și împlinească misia nu numai pe Pământ, ci și în veșnicie. Probabil că Dumnezeu L-a vrut și mai aproape de El, pentru că **Profesorul** a trecut deja în binemeritata-i eternitate!

Numele prestigiosului Profesor **DAN RAVARU** este legat de instituțiile de cultură din județul Vaslui, întrucât el a fost cel care mulți ani a asigurat în această zonă o activitate cultural-istorică și etnografică extrem de consistentă. Distinsul **Profesor** este cel care a lucrat mai mereu la zidirea fundamentelor culturale ale cetății Vasluiului și, în general, ale județului Vaslui, contribuind la cristalizarea unui spirit autohton și la afirmarea unor personalități culturale locale, fapt pentru care oricând el își merită lauda și cinstirea noastră, măcar a celor care îl cunoaștem. Tocmai de aceea, pe bună dreptate, **DAN RAVARU** poate fi considerat un „*genius loci*”.

Născut la Bârlad, pe 3 aprilie 1941, **DAN RAVARU** și-a început povestea vieții sub semnul războiului, **al cărții, al cercetării și al scrisului**. A făcut studii gimnaziale și liceale la Predeal și la Bârlad, iar în 1965 a devenit licențiat al Facultății de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, după care a fost profesor la liceele din Puiesti și Negrești, pentru ca, mai apoi, să devină folclorist și etnograf în cadrul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui (1979-2018). De curând, omul de cultură, neobositul publicist, pasionatul folclorist **DAN RAVARU** a plecat pe drumul fără întoarcere al „dalbului pribeag”. Așa s-a stins o flacără din lumina vie a satului vasluian, povestea acestui sat urmând să fie eternizată de acum încolo printre stele!

Pasiunea **Profesorului DAN RAVARU** pentru multiculturalitate s-a concretizat în cercetările sale **din domeniul folclorului, etnografiei și artei populare, dar și al literaturii și cel al istoriei**. El a încercat să descifreze mecanismele esențiale pentru un anume

tip de existență umană, fundamental pentru tradițiile poporului nostru. Deși, undeva, aflat într-o pașnică încheștare cu modernitatea și globalismul atotbiruitor, folclorul și tradițiile satelor actualului județ Vaslui au fost salvate prin munca tenace a renumitului etnograf. De altfel, asiduu culegător de folclor, **DAN RAVARU** a străbătut și cercetat satele vasluiene în acțiunea de tezurizare a tradițiilor populare de odinioară, de înveșnicire prin înregistrare și tipărire a mărturiilor culturii populare românești. Mai mult, el a fost un reper al acțiunilor culturale județene, a întemeiat festivaluri și concursuri, a pus bazele unor reviste și ziare locale, a publicat culegeri de folclor, monografii de localități și volume de popularizare a istoriei în rândul celor mulți.

Preocupările sale pentru zona etnografică a actualului județ Vaslui s-au concretizat în volumele: „**Datini și obiceiuri de pe Valea Tutovei**” (1980), „**Folclor, etnografie, istorie locală**” (1998), „**Cartea Puiștilor**” (1999), „**Comuna Alexandru Vlașuță**” (2000), „**Folclor literar de pe Valea Tutovei**” (2001), „**Cartea întâia a Racovei**” (2002), „**Repere etnofolclorice și de istorie locală**” (2010), „**Portul popular vasluian. Istorie și actualitate**” (2015), „**Aspecte ale vălăretului din județul Vaslui**” (2015) și „**Repere etnofolclorice și de istorie locală**” (2018).

Polivalent și atent la fenomenul cultural și istoric al județului Vaslui, Profesorul **DAN RAVARU** a scris și alte volume interesante, cum ar fi: „**Ștefan al II-lea și Vasluiul, capitală a Moldovei (1435-1442)**” (2013), „**Ștefan cel Mare și Vasluiul**” (2013), „**Elemente de identitate culturală comună în teritoriul Movila lui Burcel și Vaslui Nord**” (2013), „**Călători străini despre județul Vaslui**” (2014), „**Memorial umoristic**” (2014), „**Jocuri de ieri pentru copiii de azi din județul Vaslui**” (2016) și „**Umor și spirit critic la cronicarii moldoveni**” (2016).

În legătură cu împlinirea Centenarului Marii Uniri (2018), Profesorul **DAN RAVARU** a pregătit și a publicat un ciclu de șase volume dedicate participării României la Primul Război Mondial și realizării României Mari: „**De Suntămăria Mare / S-a stărnit mobilizare**”, „**Urcă trenul spre Ardeal / Încărcat cu militari**”, „**Pe aici nu se trece / Așa-i al nost' consemn**”, „**Revenirea Basarabiei la vatra străbună**”, „**Revenirea Bucovinei la România**” și „**Alba Iulia, Budapesta, Trianon**”.

Tocmai de aceea, numele lui **DAN RAVARU** va fi veșnic pomenit, căci va rămâne nu numai prin cărțile, revistele, articolele și studiile pe care le-a scris și ni le-a lăsat, ci și prin toate evenimentele și spectacolele pe care și-a pus amprenta: **Festivalul de datini și obiceiuri de iarnă** (1980), **Festivalul Fanfarelor**, **Festivalul „Hora din străbuni”**, **Festivalul de muzică „Gheorghe Cucu”** de la Puiesti, **Concursul „Izvoare limpezi”** - care reunea, în fiecare an, tot ce aveau mai bun comunele județului Vaslui. Totodată, Profesorul s-a implicat și în organizarea unor expoziții tematice de ouă încondeiate și icoane populare (în preajma Paștelui), dar și de **Târgul Meșterilor Populari** (toamna). Astfel, Profesorul a știut să slujească cu devotament tot ce au însemnat tradițiile și obiceiurile populare din județul Vaslui, dar și istoria, cultura și spiritualitatea locului.

Reflectarea cu obiectivitate de către cunoscutul etnograf vasluian **DAN RAVARU** a tradițiilor istorice, culturale și prefacerile spirituale din această zonă românească, cu rânduielile mai mult sau mai puțin chibzuite ale oamenilor săi, a dat posibilitatea celor care nu ne cunoșteau să adulmece parfumul epocilor pe care Profesorul le-a redat cu atâta pasiune. La trecerea sa în veșnicie, profesorul **DAN RAVARU** personifica imaginea savantului deschis către lume și viață, care avea spiritul lucid și efervescent, înzestrat cu o cultură polivalentă, formată riguros prin lecturi consistente și prin călătorii instructive în umanitate. **Acest mare etnograf pasionat de literatură, artă și istorie era un adevărat promotor al tradițiilor și obiceiurilor locale, dar și un adevărat militant pentru patriotismul local și cel național.**

Deși a trecut deseori prin momentele bucuriei existenței sau prin plânsul greutăților spre împliniri, **DAN RAVARU** va avea mereu un loc aparte în sufletul nostru, căci el reprezintă trecutul și prezentul, tradiția și eternitatea. Tocmai de aceea, i se cuvin aceste gânduri de evidențiere a mării sale personalități și a faptelor sale deosebite, arătându-i piosul nostru omagiu în fața extraordinarelor merite pe care le-a avut! Totodată, acest cărturar a participat activ și s-a implicat în importantele acțiuni cultural-artistice ale urbei pe care a slujit-o cu sufletul. Însă, marea cucerire a Profesorului **DAN RAVARU** în cetatea Vasluiului e aceea că nu a fugit din fața vieții și a provocărilor ei. A știut să adulmece frumusețea vieții, grăbindu-se încet. De aceea, și-a câștigat libertatea de a avea aici succese, eșecuri, bucurii, responsabilități, învățând să se descurce cu ele. Din toate acestea, a rămas prizonierul propriei conștiințe, dar a devenit ceea ce gândea cu adevărat!

Profesorul **DAN RAVARU** rămâne pentru noi marele iubitor de oameni, de la care a învățat că ei sunt modul prin care Dumnezeu îl are în grijă. I-a prețuit și i-a cinstit deopotrivă, la rându-i fiind onorat de vorba, cinstea și chibzuința lor. Râdea profund cu ei și asta îi aducea lacrimi de fericire, plângea cu ei și asta îi aducea descătușare firească. Dar așa-i viața și a simțit că e făcută ca s-o trăiască, să se bucure de ea în fiecare clipă! De altfel, simplitatea acestui mare om - **DAN RAVARU** - a reprezentat un model de finețe interioară, o revoltă fără jale a sinelui, chiar o acceptare a destinului. Așadar, lucid și înveșmântat în purpura mărețelor sale fapte,

Etnologul DAN RAVARU va merge mai departe între stele cu mare demnitate!

Profesorul **DAN RAVARU** rămâne pentru noi o viață împlinită de om care și-a clădit singur faima și care iată că a intrat deja în binemeritata-i poveste unică. Experiența de viață a acestui dinstins OM a fost un teanc de călătorii culturale care s-au îngrămădit de-a lungul anilor într-o veritabilă devălmășie a sufletului său, fiecă acțiune a inițiativelor sale culturale, literare, jurnalistice, etnografice sau de orice natură fiind dulcele dor de toate pentru oamenii județului Vaslui și pentru Pământul pe care l-a străbătut cu pașii inimii. De altfel, sufletul său a rămas o dulce zăbavă a alergării departelui, către spirit și valoare! Creația sa cultural-istorică și cea etnografică au constituit șoapte fidele a unor clipe de seducătoare anarhie sufletească, tumultul dorințelor sale visate, dar și un dat al Dumnezeiescului din el!

Orice s-ar spune, **DAN RAVARU** a rămas o matrice a unui spirit rafinat care pulsa diafanic către noima culturală și către curata renaștere interioară a oamenilor de creație. Tocmai de aceea, hoinara sa inimă a fugit către străfundul neastâmpărului celorlați. De fapt, **Profesorul** și-a ancorat toată creația în zona spiritului și a înălțimilor culturale ale județului Vaslui. Freământul grațios al creației lui a constituit o suavă descătușare de lumină hărăzită, revărsată imagistic într-o estetică a trăirilor sufletești, dar și o simfonie a plăcutelor clipe intense ale creației. Sufletul său ascultă și acum în goană cum noaptea picură egal penumbra gândului său pribeag! În fond, galopul fierbinte al înzvăpăiatei sale inimi a fost un surghiun al neastâmpărului a toate cele ce i-au ființat, dar și zborul îngerilor care acum veghează cu aripi de iubire asupra creatorului adevărat și asupra actelor sale autentice de cultură. Chemarea atavică a sufletului său a venit din graba fecundă a lumii care îl neliniștea și care-i determina o binecuvântată sorbire cu nesaț a flămândului elixir al destinului său și al culturii locale vasluiene.

Așadar, **Profesorul DAN RAVARU** a fost un model de om între oameni, un om care a dăruit celor din jur peste 50 ani de activitate în cultura românească. Era un om discret, cu suflet mare, un om blând, o comoară, un mare destin românesc care cred că va rămâne în sufletul tuturor celor care l-au cunoscut, au auzit de el sau i-au citit scrierile. Oricum, umblând acum printre stele, **DAN RAVARU** nu se va putea abține să nu organizeze vreun Simpozion de istorie locală vasluiană cu Ioan Mancaș, Petru Ujeuca, Marin Rotaru, Dumitru Apostolache și cu alții plecați acolo de pe aceste meleaguri!

În fine, gândul și imploziile sale de neliniști îl răstignesc acum pe **Profesor** în spiralele timpului, iar cântul sufletului său respiră acum înspre văzduhurile spiritului celest. Globul intim al adâncurilor sale profunde s-a rostogolit nu numai în fluiditatea contrastelor sale, ci și în palma lui Dumnezeu. Răbdător cu propria intuiție a valorii sale, **Profesorul** își ascultă acum povestea sa spusă de noi, cei rămași în urma lui, iar umbletu-i și l-a pornit deja dinspre el înspre departe, în Ceruri, acolo unde îi șoptește lui Dumnezeu **povestea satului vasluian!**

Fie ca Dumnezeu să-l primească în veșnicia Sa!

UN VISITOR AL CVÂNTULUI

Omul de cultură, neobositul publicist, pasionatul folclorist DAN RAVARU a plecat pe drumul fără întoarcere al „dalbului pribeag”, în zorii zilei de 28 septembrie 2020.

Gheorghe-Dan RAVARU (3 aprilie 1941, Bârlad – 28 septembrie 2020, Vaslui) – profesor, etnograf, publicist. Studii gimnaziale și liceale la Predeal și Bârlad, universitare la Iași, fiind licențiat al Facultății de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza”, în 1965. Profesor la liceele din Puiеști și Negrești, jud. Vaslui, folclorist în cadrul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui, între anii 1979 și 2018.

Vreme de decenii, Dan Răvaru a fost un reper al activităților culturale desfășurate în comunele județului Vaslui, remarcându-se printr-un discurs elevat în calitate de moderator al simpoziunilor dedicate istoriei și personalităților locale, devenind un reper al acestui gen de manifestări culturale. Cercetarea monografică a satelor, pe care a încurajat-o și a sprijinit-o întotdeauna, venea dintr-o viziune amplă asupra culturii populare, dovedind atât prin studiile sale, cu preocupări etnologice, literare și istorice, cât și, mai ales, prin discurs, reale veleități enciclopedice.

Culegătorul de folclor Dan Răvaru a străbătut și cercetat satele vasluiene, mai cu seamă cele de pe Valea Tutovei, în anii 1975-1978, împreună cu cea care i-a fost soție, Silvia Chiper, în acțiunea de tezurizare a tradițiilor de odinioară, la inițiativa fostului lor profesor, etnologul Vasile Adăscăliței (1929-2007). Benzile de magnetofon stau mărturie asupra acestei cercetări care reprezintă temelia operei lui Dan Răvaru, fiind păstrate

în arhiva fostului seminar de folclor al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, până la moartea celui care a înființat-o, profesorul Adăscăliței. În ultimii ani, acestea au fost digitizate în cadrul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui și se află în curs de editare, până acum apărând cinci volume din seria *Fonoteca arhivei de folclor „Vasile Adăscăliței”*, care includ și înregistrările realizate de Dan și Silvia Răvaru.

Aceste culegeri de folclor au fost valorificate în cadrul a două volume: *Datini și obiceiuri de pe Valea Tutovei*, în 1981, și *Folclor literar de pe Valea Tutovei*, în 2001. Cercetările acestei zone a județului Vaslui au fost aprofundate, cu predilecție asupra obiceiurilor de Anul Nou, rezultând studiul *Contribuții la studiul „vălăretului” în județul Vaslui*, în „Acta Moldaviae Meridionalis”, III-IV (1981-1982); nu întâmplător, a întemeiat, în 1980, învingând unele piedici, festivalul județean „Datini și obiceiuri de iarnă”, care a ajuns la a XXXVIII-a ediție, în 2019. La primele ediții, până în 1989, alaiurile de mascați care veneau la Vaslui spre sfârșitul lunii decembrie din comunele județului, dar și din alte județe, intraseră în folclorul urban ca „Urâții lui Răvaru”!

Cercetarea riturilor funebre a reprezentat o altă preocupare esențială a profesorului Răvaru, publicând studiul *Jocuri de priveghi de pe valea Tutovei*, în volumul *Folclor, etnografie, istorie locală*, apărut în 1998. Aceste contribuții, împreună cu altele, au fost strânse în volumul *Repere etnofolclorice și de istorie locală*, apărut în 2010. Între timp, a publicat volumele monografice a două comune din arealul văii Tutovei, *Cartea Puiеștilor*,

în 1999, și *Comuna Alexandru Vlahuță*, în 2000, locul de naștere al scriitorului omonim, dar de care Dan Ravaru se simțea legat sentimental, pentru că mama sa îl botezase în onoarea eroului romanului *Dan*, pe care Vlahuță îl publicase în 1894.

Între preocupările sale s-au aflat și satele Văii Racovei, dar pentru care a scris doar *Cartea întâia a Racovei*, în 2002. Trebuie amintite și contribuțiile sale mai puțin cunoscute, precum cercetarea folclorului comunei Epurenii (dinspre Bârlad), în 1995, sau cunoașterea istoriei comunei Vetrișoaia, în 2003, incluse în volumele consacrate acestor localități.

La Dan Ravaru, nevoia cunoașterii istoriei venea dintr-un profund sentiment patriotic, izvorât din sânul familiei. În interviurile acordate de-a lungul anilor, a lăsat crochiuri memorialistice interesante, adunate de Radu Bobică într-un volum apărut în 2017: *Convorbiri cu și despre Dan Ravaru*. A rămas fără tată la vârsta de doar cinci luni, când acesta pierise în război, fiind pilot al aviației militare, după cum însuși povestea: „În luptele aeriene din jurul Odesei, în septembrie 1941, tatăl meu s-a prăbușit cu avionul în localitatea Novițkaia. Despre împrejurările în care a murit au apărut articole în mai multe publicații, cel mai important fiind în ziarul Universul. Deși avionul său nu era în stare tehnică prea bună, tata a vrut neapărat să participe la operațiunea planificată. Era într-o escadrilă de bombardament-cercetare. În timpul luptei, au fost înconjurați de avioane de vânătoare rusești, YAK-uri se numeau pe vremea aceea. În formație, bombardierele se puteau apăra, dar nu pentru

multă vreme, așa că a fost nevoie de un sacrificiu, pe care l-a realizat tatăl meu, ieșind din formație și atrăgând astfel câteva avioane inamice. Pentru această faptă, tata a fost decorat și avansat post mortem, iar o stradă din Iași a fost botezată cu numele său. Identificarea s-a făcut atunci când românii au ocupat teritoriul satului Novițkaia și au găsit sfârșimăturile avionului. Avionul arsese, așa că din cei trei membri ai echipajului, observator, mitralior și pilot, s-au găsit numai bucăți din corpuri. De la tata s-a găsit mâna pe care avea verigheta gravată în interior cu numele mamei, Lucreția. După aceasta a fost identificat. Și atunci, la moartea tatălui meu, a fost o întâmplare stranie. Cu puțin înainte de începerea războiului și în primele luni ale acestuia, în vie la bunica mea se instalase o baterie antiaeriană. Comandantul bateriei era un căpitan necăsătorit, care prin toate garnizoanele în care trecuse își purta averea: un garderob și un curcan. Când trupele române au înaintat până aproape de Nistru și bateriile antiaeriene au fost mutate în spatele lor, la distanța convenită tacticii de război, la plecare, căpitanul a avut presimțirea că va muri în curând. I-a lăsat bunică-mii garderobul și curcanul, urmând ca pasărea să fie lăsată să moară de bătrânețe. Nu peste mult timp, s-a petrecut o coincidență stranie. Deși tatăl meu și căpitanul de la antiaeriană erau în unități cu totul diferite, în ziua în care la radio se citea lista zilnică a celor morți pe front, ei au fost amintiți unul după altul. Mama mi-a povestit cum toată familia asculta la radio, când l-au anunțat pe tata și pe acel căpitan”.

Centenarul Marii Uniri a fost celebrat de Dan Ravaru prin alcătuirea a șase mici volume de popularizare a istoriei Primului Război Mondial, nelipsind perspectiva folclorică a reflectării evenimentelor, sugerată și prin câteva titluri. Primele două lucrări au apărut în 2016, când se împlineau 100 de ani de la intrarea României în război: *De Sântămăria Mare s-a stârnit mobilizare și Urcă trenul spre Ardeal încărcat cu militari*. Următoarele volume au apărut în cursul anilor următori: *Pe aici nu se trece, așa-i al nost' consemn*, *Revenirea Basarabiei la vatra străbună*, *Revenirea Bucovinei la România și Alba Iulia*, *Budapesta, Trianon*. Toate acestea au fost reunite într-un singur volum, *O carte a Marii Uniri*, apărut în 2019.

Dan Ravaru s-a numărat printre puținii intelectuali autentici, care trăiesc pentru a scrie și a citi, iar harul său s-a răspândit în multiple direcții. A fost un povestitor, un om al reprezentării și al discursului public, iar scrierile sale poartă pecetea oralității, din nevoia de a vorbi și a scrie pe înțelesul celor mulți. În această cheie trebuie privite lucrările sale de popularizare a istoriei, precum *Ștefan al II-lea și Vasluiul*, *Ștefan cel Mare și Vasluiul*, ambele din 2013, ori cele din 2014, *Memorial umoristic*, cu amintiri vesele din istoria locală și *Călători străini despre județul Vaslui*. De altfel, a făcut parte din redacția unor ziare locale, începând cu 1990, când a fondat „Gazeta de Est”, alături de Paul Munteanu, Ion Iancu Lefter și Ioan Parfeni, unul dintre primele ziare din țară apărute după Revoluție. Ulterior, a avut o bogată activitate publicistică în presa locală.

În detrimentul rigorii unei cercetări științifice pentru care ar fi avut, cu certitudine, posibilitatea de realiza cu mult mai mult decât a lăsat în scris, Dan Ravaru a fost un risipitor al cuvântului, în sensul cel mai frumos.

Lucian-Valeriu LEFTER

VN NUME INTRAT ÎN FOLCLOR

Înainte de a pleca din țară, fără ca prea multă lume să știe, am oprit la profesorul Dan Ravaru. Doream să știu părerea dumnealui cu privire la pasul ce urma să-l fac, mai ales că cei din jur considerau mereu că voi fi ultimul care o să stingă lumina în partea noastră de lume. M-am temut ca plecând, să nu uit de satul meu, de tradiții, de cântec și joc. M-am temut că, dacă nu o să am contact cu oamenii satelor, nu o să mai pot cerceta tăcut și discret tradițiile și obiceiurile locurilor de unde am plecat.

Domnul profesor era singur în biroul dumnealui, înconjurat de cărți și reviste. M-a ascultat, dând ușor din cap, m-a rugat să-mi notez câteva titluri de cărți pe care să le citesc, am vorbit de folclor și când să plec mi-a spus: „Toți plecăm de la rădăcinile noastre, e firea lumii, dar nu toți ne dezrădăcinăm. Iar tu, doar pleci într-un scurt voiaj”. Mi-am luat cu mine cărțile recomandate, apoi am avut altele și altele și mereu m-am ținut lângă rădăcina mea.

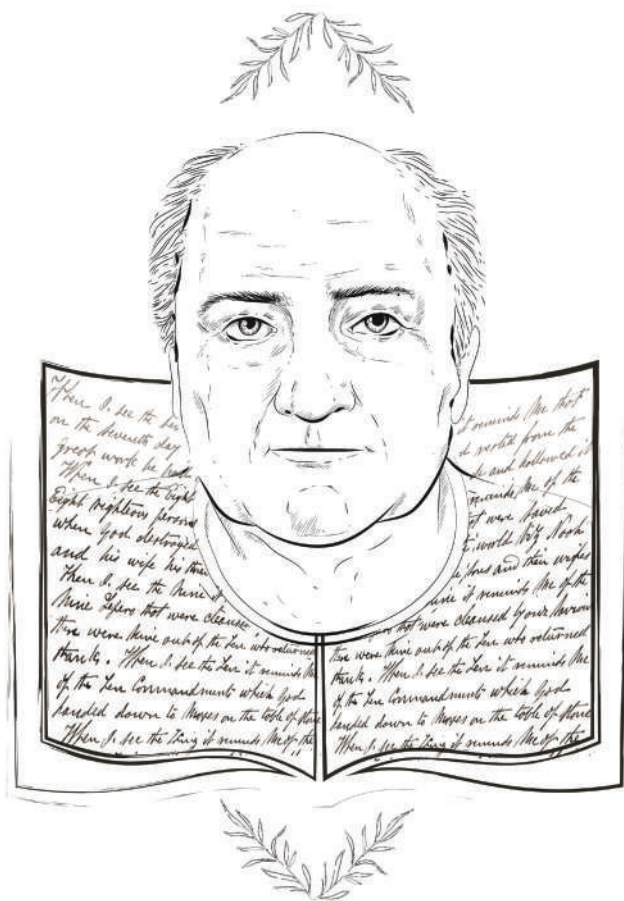
Îl prețuiesc pe Dan Ravaru pentru că mi-a îndrumat lectura și m-a ajutat să mă formez. Am descoperit și am văzut lumea prin ochii mei, ai altora, prin mintea mea și a unor minți luminate ce reușesc să aducă bucurie sufletului atunci când le citești cuvintele înțelepte. Domnul profesor nu s-a sfiit niciodată să ajute, pe oricine, indiferent de vârstă. Nu a cerut în schimb nimic, a oferit din cunoștințele sale și s-a mulțumit să știe că pleacă spre lume și vor fi de învățătură. Mă doare să spun că, din păcate, din cei mulți, pe care domnia sa i-a ajutat, sunt și care mai apoi i-au întors spatele, l-au marginalizat, au uitat de vorba lui înțeleaptă, au uitat de munca lui depusă pentru ei. Cu toate acestea, domnul Ravaru nu a ținut ranchiună. Și-a continuat activitatea sa de cercetare, de culegere, de om al cărților. A căutat, a scris, a publicat, și-a continuat viața, dedicând-o promovării tradițiilor și istoriei locale.

Cine vrea să-l cunoască pe Dan Ravaru trebuie doar să deschidă o carte, că citească, să intre în lumea minunată a literelor și acolo îl va descoperi. El este în orice carte, în orice suflet de cititor care își dorește să afle, să cunoscă, să știe mai mult.

Domnule profesor, mi-e dor de discuțiile noastre, de sfaturile primite, de îndrumarea oferită, de mintea ageră, tăioasă, lucidă, care cuprinde o lume întregă!

Mulțumesc domnule profesor Ravaru, pentru lupta dusă pentru promovarea județului Vaslui, pentru truda depusă în a ne lăsa moștenire pagini sacre despre istoria și folclorul neamului nostru! Îmi voi da silința ca eforturile dumneavoastră să nu se risipească, acum când ați decis să vă reuniți cu bunii și străbunii noștri!

Cu prețuire,
Radu Bobică

DAN RAVARU, TRECUT SPRE TĂRĂMUL DE NICĂIERI

Ieri, 28.09.2020, am fost sunat de Cristian Onel pentru a-mi comunica moartea lui Dan Ravaru. Nu știa exact când s-a produs acest lucru. Asta nici nu are prea multă importanță. Important este că încă unul dintre cei care au servit cultura românească a încetat din viață. Sigur, nu suntem nemuritori, dar tot ne afectează atunci când unul dintre prietenii noștri pleacă pe un drum fără întoarcere. Mai ales, așa cum am spus în articolul dedicat lui Costel Giurcanu, acel prieten făcea parte din curentul cultural apărut, mai ales în rândul tinerilor, după dezghețarea sentimentului național produs de plecarea armatei rusești de ocupație, (anii '57 - '60).

L-am cunoscut pe Dan Ravaru în iarna 1978 – 1979. Era salariat al unei instituții județene de cultură și venise în Vutcani pentru a superviza pregătirea unor formații artistice de amatori care urmau a participa la niște concursuri, prilejuri cu care făcea și cercetare de teren. Atunci a început seria de discuții pe diferite teme, discuții care, așa cum a mărturisit el undeva, au devenit colocviale. Avea o cultură generală, mai ales în domeniul literaturii culte și populare, foarte cuprinzătoare. Dar discuțiile noastre se axau, mai ales, pe domeniul sociologic, de cultură populară și istoric. Întâlnirile noastre nu erau foarte dese, dar ori de câte ori ne întâlneam, la Vutcani sau la Vaslui, discuțiile durau cu orele.

În decembrie 1989 Dan Ravaru a încercat să facă politică revoluționară. Politica pentru care opta era de orientare țărănistă și, în context, avea sentimente regaliste. Eu aveam orientare republicană, iar regalitatea pentru mine era un cuțit înfipt în trupul națiunii române. Și eu, și el, știam aceste lucruri. Din această cauză am evitat întotdeauna discuțiile pe această temă. Cum, cu politica la vârf nu i-a prea mers fiind „înghețat” de bărlădeni, devine șef la Centrul de creație populară, sau ceva în genul acesta, denumirea actuală a instituției fiind *Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale, Vaslui*. Eu, pe timpul acela (1991 – 1992), eram director de cămin cultural la Vutcani și, recunosc, am fost favorizat de șeful Dan Ravaru care a repartizat căminului cultural din Vutcani importante materiale de practică culturală. Activitățile în cadrul căminului aveau loc după lăsarea întunericului. În una dintre aceste seri m-am trezit în fața căminului cu un grup format din câteva zeci de persoane, destul de agitate, printre care foarte vocal era Tiberiu Bahrim, soțul actualei primărițe din Vutcani, grup care „făcea revoluție” cu mine. Aș fi

putut tempera acel grup mulți dintre ei fiind foști elevi ai mei, dar, ce m-a neliniștit, a fost faptul că „manifestanții” tăiaseră curentul electric din clădirea căminului cultural fapt ce inducea ideea că erau pregătiți de violență fizică necontrolată. Asta m-a făcut să fiu precaut așa că, favorizat de întuneric, i-am lăsat să răcnească singuri. A doua zi atitudinea oficialilor de la Primăria Vutcani m-a lăsat să înțeleg că tot ce se întâmplase era orchestrat de ei. Singurul care mi-a luat apărarea în această împrejurare a fost Dan Ravaru, iar în calitatea lui de revoluționar, a temperat spiritele. Cu toate insistențele lui de a rămâne în continuare la cămin, am renunțat și am plecat înapoi în învățământ, singurul loc în care nu puteam fi atins de „marii revoluționari” vutcăneni.

Discuțiile dintre noi au continuat, tabu fiind doctrinele politice. Nici Dan Ravaru nu a putut să se mențină ca șef al acelei instituții culturale rămânând, ce a fost întotdeauna, un cercetător și un valorificator al culturii populare, mai ales de pe Valea Tutovei, în cadrul acelei instituții.

Dan Ravaru a participat activ la toate activitățile mele din cadrul muzeului din Vutcani, atât la lansările cărților mele, mai ales, cât și cu alte prilejuri.

Întotdeauna l-am simțit ca pe un prieten apropiat. Ce l-a apropiat de mine? Poate răspunsul se află în prefața cărții mele „Vutcani. Despre cultură și civilizație. Cămin cultural. Cultură Populară”, cu titlul dat de el, „Ultimul răzeș”, unde spune: „De aceea, l-am considerat pe Ion Diaconu în primul rând ca răzeș, mi l-am imaginat alături de strămoșii săi pledându-și cauza la interminabilele procese la Curțile Domnești. Și, dat fiind faptul că, au rămas extrem de puțini intelectuali care mai conștientizează acest statut și luptă pentru el, am dat titlul de mai sus”.

Cred că prietenia noastră s-a bazat tocmai pe faptul că și sufletul lui Dan Ravaru rezona cu calitatea de răzeș.

Oricum, Dan Ravaru rămâne în conștiința celor care l-au cunoscut ca un om de cultură, lucrările lui de etnografie și folclor vasluian constituind piatra de căpătâi a operei sale, celelalte lucrări fiind de literatură istorică popularizată.

Drum bun, prieten drag, spre Tărâmul de Nicăieri către care plecăm cu toții!

Ion DIACONU

*„Nu mă tem de moarte , ci de veșnicia ei!”
(Al. Vlahuță)*

Recent a trecut la cele veșnice renumitul folclorist, etnograf, publicist și profesor Dan RAVARU, lumea culturii vasluiene devenind tot mai săracă. A văzut lumina zilei la 3 aprilie 1941 în Bârlad. Provine dintr-o veche familie românească, cu rădăcini de peste 300 de ani în județele Prahova și Neamț, cum amintea uneori cel dispărut. Urmează cursurile școlii gimnaziale și liceul la Predeal și Bârlad, după care se înscrie la Facultatea de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași pe care o absolvă în 1965. Din studenție este atras de investigațiile folcloristice ale renumitului profesor universitar Vasile Adăscăliței și împreună cu

soția sa Silvia, inițiază variate cercetări etnografice în satele județului Vaslui și în alte zone din Moldova. A fost profesor la liceele din Puiești și Negrești. Cea mai mare parte a activității a desfășurat-o în cadrul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui, mulți ani identificându-se cu această instituție. Cu sprijinul acesteia a publicat mai multe cărți în domeniul folclorului, etnografiei și artei populare. Era invitat la diverse activități culturale în comunele județului și în ultimii ani a scris lucrări dedicate Primului Război Mondial și Centenarului Marii Uniri, reunite recent într-un volum, numit sugestiv - „O carte a Marii Uniri”.

A cunoscut greutățile din timpul regimului comunist, mai ales din anii stalinismului cu raziile și arestările deținuților politici. După 1965, în condițiile deschiderii culturale, a fost atras de folclor și arta populară, începând

Cezar Ivănescu
și Dan RAVARU,
două personalități
vasluiene plecate prea
devreme dintre noi,
participanți la activitățile
Asociației Culturale
„Academia Rurală Elanul”.

cercetările sistematice pe valea Tutovei când era cadru didactic la Liceul din Puiești, completate cu investigațiile etnografice de pe valea Racovei și nu numai. A refuzat să devină membru al PCR, dar a inițiat și a participat la activitățile cultural-artistice legate de folclor din cadrul Festivalului „Cântarea României”.

După evenimentele din 1989 a urmat o perioadă de tranziție care s-a manifestat și în domeniul activităților culturale. Cercetările de teren au devenit mai dificile deoarece purtătorii tradițiilor folclorice s-au împușinat, iar mijloacele mass-media au promovat mai puțin valorile tradiționale, cum mărturisea adeseori profesorul. Și în acești ani profesorul Dan Ravaru a continuat să scrie și să apere reperatele etnografice ale românilor, în general, și ale județului Vaslui, în special, fiind un simbol al acestui domeniu în zonă.

De-a lungul timpului, am avut onoarea și bucuria de a participa la diferite simpozioane științifice moderate de domnul profesor. Mă impresionau intervențiile avizate, spiritul enciclopedic, vocea caldă și sfătoasă a omului care fascina prin fiecare cuvânt auditoriul, transmitând pasiunea pentru cunoașterea aprofundată a folclorului, literaturii și istoriei neamului românesc.

S-a străduit să mențină o relație apropiată cu oamenii din cultura vasluiană bazată pe corectitudine și stimă în

realizarea sarcinilor încredințate. Spirit dinamic, cu har, excelent etnograf și publicist, apreciat de iubitorii artei populare, profesorul Dan Ravaru a fost o personalitate distinctă în peisajul culturii vasluiene. Te impresionau informațiile științifice inedite, verva cuvântului, patriotismul manifestat în apărarea valorilor tradiționale și starea de desfătare culturală pe care o inspira celor din jur în cadrul diferitelor manifestări științifice la care participa. Se impunea prin competență, pasiune pentru profesie, dăruire exemplară, dar, înainte de toate, printr-o imensă dragoste de oameni și o aleasă frumusețe interioară. Te cucerea cu rostirea-i molcomă, caldă și înțelepciunea rafinată. Intervențiile sale cu erau pline de substanță și impunea prestanță în fața tuturor

Prin întreaga activitate desfășurată în promovarea tradițiilor județului, profesorul Dan Ravaru rămâne un nume de referință în istoria culturii vasluiene. O boală îndelungată îl răpește din mijlocul nostru, însă **profesorul și omul** Dan Ravaru rămâne totdeauna în memoria oamenilor de cultură, a colegilor de la Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui și a tuturor celor care l-au cunoscut.

Dumnezeu să-l odihnească în pace !

Nicolae IONESCU

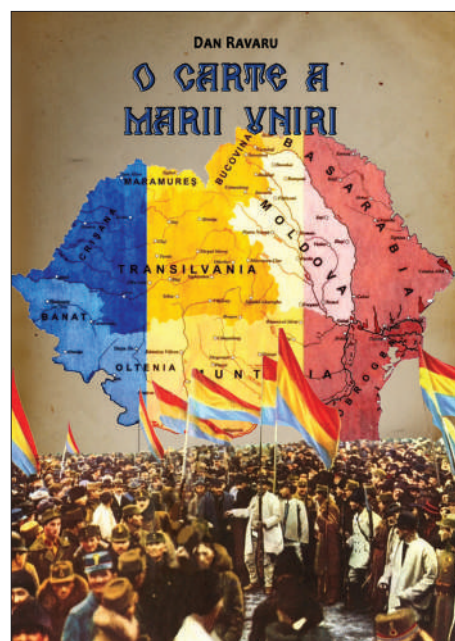
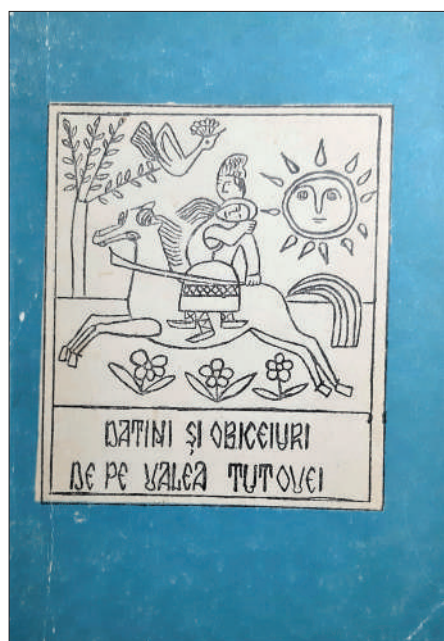
DAN RAVARU – CĂRTURĂRII SPECIAL

Dan RAVARU (Bârlad, 3 aprilie 1941 – 28 septembrie 2020, Vaslui), istoriograf, etnograf-folclorist, publicist, a funcționat ca profesor în localități vasluiene (licențiat în filologie română), precum și ca angajat al Centrului Județean Vaslui de Conservare și Valorificare a Tradițiilor Populare. Scrierile lui au ca tematică punerea în valoare a informațiilor/documentelor de interes local/național al ținuturilor de pe văile Bârladului, Vasluiului, Tutovei, cu gir intelectual profund și inedit.

Personalitate deosebită în lumea culturii naționale, prin trecerea lui în lumea fără întoarcere, spiritualitatea românească pierde o figură profesionistă de excelență, asemenea prietenilor din Școală-Facultate-Viața Socială, cu care a format o trinitate: Octavian Stoica și Cezar Ivănescu, plecați demult în Infinitul Clepsidrei Universale.

Dumnezeu să-i aibă în pază!

Mircea COLOȘENCO

JOCURI DE PRIVEGHI DE PE VALEA TUTOVEI

Dan RAVARU

În abordarea acestui subiect am plecat de la convingerea că studierea priveghiului, a jocurilor care se desfășoară cu prilejul acestuia, se include pregnant în problematica largă consacrată cunoașterii elementelor primare ale constituirii structurii intime a mentalității poporului român. Totodată, studiul jocurilor de priveghi presupune o ilustrare perfectă a conceptului de etnologie în efortul de a elucida resorturile sufletești și formele sale de manifestare din momentele tensionale ale contactului cu „marea trecere”. Deși semnalată de la începuturile interesului pentru creația populară, această latură a vieții folclorice a fost în bună parte neglijată. După ce entuziasmul istorist din secolul trecut a subliniat relația dintre atmosfera jocurilor de priveghi și felul în care dacii priveau moartea, publicul larg intelectual și-a asimilat din plin această idee, ca și pe aceea că singurul loc din țară în care jocurile respective posedă încă vitalitate ar fi Vrancea. Acreditarea cvasi-generală a ideilor de mai sus departe de a epuiza problematica a creat o falsă atmosferă a unor adevăruri câștigate, împiedicând credem desfășurarea unei munci de cercetare mai intensă, cu rezultate pe măsură. Prima concluzie certă care se desprinde din parcurgerea literaturii de specialitate consacrată priveghiului este remarcabila vechime a acestuia. Apariția sa se confruntă cu începuturile culturale ale omenirii iar deplina constituire instituționalizată credem că s-a petrecut în neolitic, odată cu amploarea faptică pe care o capătă înmormântările și practicile magice care le însoțesc. Mărturiile etnografilor referitoare la populațiile aflate în stadii incipiente pe treptele dezvoltării confirmă afirmațiile noastre, chiar dacă lipsindu-le termenul prescris de referință - unui cercetător clasifică într-un fel deosebit manifestările constatate pe teren. Cunoscutul savant Iulius Lips remarca: „La unele triburi până și înmormântările sunt prilej de a practica jocuri de noroc. Câștigătorii, așa cred aceste triburi, se bucură de protejarea duhului celui răposat. Obiceiul amintit este deosebit de răspândit la indienii din America de Sud”. Că aceste jocuri sunt în bună parte ceea ce numim curent „jocuri de priveghi”, rezultă evident dintr-o descriere din studiul „Ceremonial Games of the South American Indians”, al lui Karsten: „Restul nopții indienii și-l petrec jucând jocul de noroc cu mingi de bumbac aprinse. De-a curmezișul trupului celui răposat se pune o scândură, iar pe ea se așază o minge de bumbac ce se aprinde.

Jucătorii stau jos în dreapta și în stânga mortului și suflă încoace și încolo mingea arzătoare care astfel se află în neconținută mișcare. Îndată ce mingea ajunge în apropierea unuia din jucători, el o suflă spre partea opusă, și așa mereu” (apud Iulius E. Lips, „Obârșia lucrurilor. O istorie a culturii omenirii”, București, 1964, p. 230). În paralel, vom reda descrierea jocului „cărbonele” (focul, jarul), aparținând unui informator de pe Valea Tutovei. „De coardă, în camera în care șade mortul, se leagă o ață

care are la capăt un ac în care este înfipt un cărbune aprins. Bărbații se așază roată, prinși de mijloc. Încep să sufle cărbunele. Cărbunele arde nasul și buzele celui care suflă mai puțin tare”. Asemănarea până la identitate a celor două jocuri cu toată imensa depărtare în spațiul geografic și mai ales istoric a punctelor anchetate invită la ipoteza unor structuri primare unitare a jocurilor de priveghi, utilă ca ipoteză de lucru pentru un studiu comparativ. Natura asemănării rămâne însă actualmente pur exterioară, în esență aflându-se în fața imensei distanțări dintre sacru și profan, dintre trăirea originală și desacralizarea ei. Dacă pentru indienii americani rațiunea de a

exista a jocului constă în depărtarea primejdiei molipsirii care vine la mort, a fricii de demonul morții care ar putea căuta noi victime printre rudele rămase în viață ale celui răposat, pentru locuitorii de pe Valea Tutovei, care practică încă acest joc străvechi, primează amuzamentul și încercarea forțelor, într-o evidență de necontestat. Concepția magică asupra lumii, certitudinea absolută că ceremoniile și jocurile organizate în cadrul unor rituri pot influența favorabil sau defavorabil succesiunea oricăror evenimente, rămâne, credem la originea priveghiului, ca și în cazul tuturor manifestărilor folclorice străvechi. Pe lângă cele de mai sus un element esențial care a determinat modul de organizare a înmormântării în neolitic a fost conceptul de moarte al omului primitiv, total deosebit de cel modern. Pentru el moartea era doar un moment de trecere dintr-o formă de existență în alta și se declanșa în funcție de abilitatea unor persoane deosebit de înzestrate. Paradoxal pentru modul de gândire al omului modern, mortul devenea o ființă extrem de nocivă pentru cei rămași în viață. De aici, captarea bunăvoinței sale prin veselia ultimelor petreceri comune, care i se conferă în momentul trecerii.

Manifestările actanților îmbracă cele mai variate forme de expresie culminând cu violența orgiastică,

evidentă evocare a forțelor regeneratoare în momentul dispariției vieții aparente. Structurile ingenioase reproduc în cadrul jocurilor cicluri ale existenței, vizând încadrarea mortului în acestea asigurarea permanenței forței originare a ginții, prin înbunarea strămoșilor, depozitari virtuali ai acesteia.

Pentru spațiul de civilizație carpato-mediteranean în care s-au încadrat strămoșii noștri, mărturii despre jocurile de priveghi pot fi deduse din analiza jocurilor funerare ale grecilor și etruscilor. Și mai apropiată de noi rămâne informația lui Herodot referitoare la unul dintre neamurile trace: „Când moare cineva, trausii îl îngroapă glumind și bucurându-se”. Corelând relatarea lui Herodot cu cele ce știm în general despre geto-daci, despre viziunea specifică asupra morții, care-i deosebea de alte popoare, credem că jocurile lor funerare aveau o deosebită fastuozitate, o organizare riguroasă, o instituționalizare deplină. Numai moștenirea acestora în structura precisă a unui sistem politic poate să explice unitatea jocurilor de priveghi la români, unitate care este evidentă și astăzi.

Primele atestări pe plan românesc ale priveghiului le vom întâlni - ca și în cazul altor elemente străvechi din folclorul tradițional - în lucrări și documente de proveniență ecleziastică. Biserica, conjugându-și uneori eforturile cu cele ale autorităților statale va încerca mereu să elimine jocurile de priveghi din succesiunea momentelor ceremonialului funerar românesc, nereușind mult timp decât atenuarea unor manifestări prea violente.

O evocare convingătoare pentru explozia de vitalitate care se declanșa paralel cu înmormântarea, întâlnim în „Călătoriile Patriarhului Macarie în Țările Române”: „Băieții din fiecare stradă și despărțire se adunau în mănăstirile lor și aprindeau focuri în cimitire, făcând un zgomot vesel și jucând geamparalele până la ora șase din noapte”. La 1751, prin „Sinopsisul” devenit un document dintre cele mai importante pentru reconstituirea elementelor prohibite ale vieții folclorice din trecut, mitropolitul Iacov al Moldovei exprimă opoziția categorică a Bisericii față de obiceiurile străvechi: „Iară să nu cumva să lași să se facă la mort jocuri, chiote și cântări necuviincioase sau răsuri, până la îngroparea mortului. Iară de nu va fi citire, să șadă un om bătrân sau mai mulți la priveghere, și să fie șederea lor cu tăcere, și cu mâhniciune, că așa se cade, fiindcă toți vom să facem datoria cea de obște. Iară la care mort se vor face jocuri, chiote și altele, să nu-1 prohodiți, nici să-1 îngropați, că acestea sunt lucrurile Satani, care se fac prin amăgirea și piarderea sufletelor celor ce privesc și spre îngreoierea celui răposat”. Pentru Ardeal, mențiuni referitoare la priveghi se întâlnesc în lucrarea lui Vasile Pop, „Disertatio, inauguralis historica - medica de funeribus plebis Daco-Romanorum sive hodiernorum Valachorum”, Viena, 1817. Să adăugăm tot aici, ca o ilustrare a amplitudinii fenomenului folcloric, intenția doctorului Pop de a scrie o lucrare consacrată exclusiv priveghiului.

Interesul primilor folcloriști vizând prioritar valorile istorice și estetice ale creației populare în formele lor de expresie cele mai spectaculoase și în consecință mai ușor de receptat, a ocolit capitolul priveghiului deși ar fi

găsit aici și tradiția istorică și valori spectaculare. Prima contribuție importantă la studiul priveghiului de valoare științifică și prezentând o remarcabilă respectare a autenticității o aduce Teodor Burada, în 1882, în lucrarea „Datinile poporului român la înmormântări”. Informațiile sale, cu referințe directe la jocul „Leuca” și alte obiceiuri vrâncene de priveghi, notarea cântecului funebru al ciobanului din Tichiris, constituie un veritabil act inaugural al „terenului”, pentru acest domeniu de cercetare. În anul următor, lucrarea „Românii în Munții Apuseni (Moții)”, semnată de Teofil Frîncu și George Candrea, conturează trăsături ale priveghiului, prezintă și o listă restrânsă de jocuri. În chestionarul Hașdeu (1884), prezența jocurilor de priveghi este nesemnificativă, răspunsurile sunt sărace, fragmentare. Cauzele constau probabil în lipsa de interes a anchetatorilor, modul defectuos de formulare a întrebărilor în acest capitol cât și reticența informatorilor de a dezvălui ceea ce credeau că le-ar pune într-o lumină defavorabilă propria persoană și comunitatea pe care o reprezentau. Incluziunea reală a priveghiului cu toate elementele sale componente în circuitul cercetării științifice se datorează lui Simion Florea Marian. Capitolul cu această tematică din „Înmormântarea la români” a rămas până astăzi singurul studiu care, în intenție cel puțin, include în cercetare întreaga arie românească a fenomenului. Viziunea plenară, completă a faptului folcloric, înscrierea sa în coordonatele unui ansamblu, prezentarea elementelor organizatorice și de cadru, sunt calități precumpănitoare în aprecierea contribuției lui S. Fl. Marian la studiul priveghiului. Există desigur și limite, ele datorându-se mai ales modalităților de documentare, deficitare în mod obiectiv. După cum remarca Romulus Vulcănescu, în maniera sa de lucru au intervenit și factori de ordin subiectiv: „El elimină deliberat întreaga categorie de jocuri lipsite de pietate față de morți, în care acesta a tratat ca obiect de joc și prin care se urmărea presupusa verificare a mortului și restrânge la notație întreaga categorie de jocuri cu caracter erotic”.

Anuarele de folclor editate de Ion Mușlea sub egida Academiei Române, deși nu au prezentat lucrări dedicate exclusiv priveghiului conțin numeroase referințe la obiect, incluse în studii cu caracter monografic. Din parcurgerea acestora rezultă între altele existența priveghiului și a jocurilor de priveghi în diverse zone ale țării, uneori sub denumiri specifice locale: prevedenie la moții din Scărișoara, prividire a mortului - în județul Bihor, priveghi - în județul Lăpușna. Comparând aceste relatări de arii geografice îndepărtate, sesizăm relativa penurie a informațiilor, care reușesc totuși să sublinieze unitatea elementelor primare componente priveghiului, constatarea unei slabe vitalități, referirea de regulă la priveghi ca la un fenomen pe cale de dispariție. La fel este văzut și de Henri Stahl în volumul al II-lea din monografia sociologică „Nerej, un village d'une region archaïque”. Lucrarea conține relatări bogate despre jocurile de priveghi, bazate pe cercetări de teren care pe lângă reprezentarea discriptivă conțin și referințe de ordin general. În ultimile două decenii au apărut studii valoroase dedicate priveghiului, prezentând forme esențiale ca jocurile, măștile, cântecele specifice. Aceste studii au vizat totdeauna prezentarea faptelor

folclorice pe arii geografice determinate: Vrancea, Valea Gurghiului, Munții Apuseni, județul Bihor, în general zone care au mai trezit interesul cercetătorilor. O particularitate în spațiul românesc o prezintă studiul lui Romulus Vulcănescu, „Gogiul - un spectacol funerar” bazat, după mărturisirea autorului, pe cercetări de teren efectuate înainte de 1940 la Găiceana, în vestul colinelor Tutovei, în aceeași unitate geografică cu zona pe care ne-am propus să o investigăm. Lucrările din colecția „Zone etnografice” prezintă accidental (Suceava, Maramureș) priveghiul și jocurile de priveghi. O trăsătură generală a studiilor menționate mai sus este prezența unor foarte utile contribuții cu caracter general la studiul priveghiului în ansamblu. Cu toate acestea, deși putem vorbi deja de o literatură de specialitate consacrată priveghiului, cercetările se află practic într-un stadiu incipient. Considerăm că o impune cu necesitate efectuarea unor cât mai rapide și eficiente cercetări de teren, în toate zonele țării, mai ales fiindcă viitorul priveghiului este unanim considerat incert.

Zona Văii Tutovei, obiect al cercetărilor noastre de teren în vederea alcătuirii unei monografii folclorice, actualmente inclusă în județul Vaslui, partea de sud-vest, a format în trecut o unitate administrativă în bună parte și economică prin gravitarea tuturor localităților spre târgul Puiești - numită ocolul Tutovei. Caracterul predominant agrar al economiei, lipsa unor căi de circulație de trafic intens, relieful accidentat și caracterizat prin existența unor văi adânci, în bună parte paralele până la confluența lor și orientate invariabil de la nord-vest la sud-est împiedicând circulația transversală - au fost factori care au contribuit la crearea unui cadru favorabil conservării unor vechi tradiții. Exceptând rarele elemente țigănești, de altfel deplin asimilate, populația este curat românească și în majoritate de origine răzeșească, amintirea statutului social de țărani liberi constituie un adevărat patrimoniu local de dragoste de istorie și mândrie. Satele, în general mici, cunosc o densitate pe kilometrul pătrat superioară mediei pe țară, au comunicațiile principale numai pe valea pe care sunt situate. Localitățile de pe Valea Tutovei posedă o viață folclorică de o rară intensitate în care își au locul obiceiurile pe cale de dispariție în alte părți, aici dovedind o vigoare și o vitalitate deplină. Cercetările noastre de teren s-au desfășurat în perioade de timp distanțate între ele, cuprinse între anii 1975-1978, în 24 de sate situate pe Tutova și văile afluenților săi, Valea Mărului, lezerul, Studinețul. Menționăm localitățile în care am efectuat cercetări și anul primei atestări documentare care ne este cunoscută. Avrămești (1473), Bănțești (1443), Bărtăluș-Mocani, Bărtăluș-Răzeși, Bartan (1439), Călimănești (1439), Cetățuia (Strâmba, 1431), Ciocani (Ceucani, 1558), Cristești (1583), Dragomirești (1439), Fântânele (Croitoru, 1439), Fulgu, Gherghești, Gâlțești (Gâtea, 1455), Hălărești (Temeșești, 1434), Iana, lezer, Lălești (1439), Perieni, Pogana, Puiești (Gura Strâmbei, 1510), Ruși (1458, proprietarul Tador Rus), Siliștea, Tifești, Voinești (Oidești, 1493). Referirile numeroase ale informatorilor asupra jocurilor de priveghi au accentuat interesul nostru pentru aceste manifestări folclorice, constatând amploarea pe care priveghiul reușește

să o mai cunoască și acum. De altfel, dintre cele 7 referințe existente în Chestionarul Hasdeu în legătură cu desfășurarea priveghiului în general, una este din Perieni, iar din 7 referințe la jocurile de priveghi, una este tot din Perieni, cealaltă din Lălești-Călimănești. Actualmente mai sunt în uz următoarele jocuri de priveghi, majoritatea de veche tradiție, anterioare structurii actuale: Ascunsul banului, Avionul, Baba și moșneagul, Calul, Capra, Căldărarii (cu varianta „Nunta căldărarii”), Căldărușa, Cărbunele, Cioatele, Cocostârcul, Colacii lui bunicu, Copoii, Fântâna, Gâscă, Gogiul, Grădina, Guzu, Iepurele, Inelul, Îndoparea curcanului, Leuca (cu variantele Leucantoarsă, Cățaua, Foca, Focul, Cu nuiăua), Moara, Mortul (Stahia, Momăia), Mișca, Oalele, Paiul, Paiul aprins, Paștele, Scoaterea mortului, Strigătele, Trenul, Ursul, Vulpea, în încercarea de a găsi contururile proprii, de a individualiza fenomenul priveghiului, am încercat să ne apropiem de esențe atât prin considerarea în contextul semnificației sale de rit de trecere cât mai ales prin discernerea unei atitudini tip din multiple motivații prezentate de informatori. Desigur, nu vom mai întâlni motivații directe care să vorbească de apărarea împotriva spiritelor celor morți, de necesitatea de purificare, de eliberare etc. Trebuie să luăm în considerație veritabila dedublare a informatorilor care pe de o parte sunt oameni moderni, perfect încadrați în societatea actuală, pe de alta sunt actanți ai unor reminescente de rituri străvechi, a căror semnificație primară le este total străină, dar pe care le practică prin forța tradițiilor atât de vii în satele românești moderne. Sunt tipice explicațiile lui Filipescu A. Dumitru din Avrămești, care, după ce ne-a subliniat că nu s-ar întâmpla nimic dacă mortul ar rămâne singur, a atribuit altora credința că mortul nesupravegheat devine strigoii. Teama ancestrală este vie încă în intimitatea informatorilor, concomitent covârșii de anacronismul ei, de aceea nu vor mărturisi decât indirect. Ocraim Vasile din Gâlțești crede că jocurile de priveghi desfășurate după tipicul vechi reușesc să-1 înveselească pe mort în așa măsură încât își va perpetua această stare pe tărâmul celălalt. Veselia ce-1 înconjoară în timpul nopții este corelată cu satisfacția ce o trăiește în fața mărturiilor de durere din timpul zilei. Ambele atitudini, în viziunea lor inversată, exprimă tendința de armonizare între cel mort și cei vii, aceștia din urmă transformându-și reacții consacrate, în coordonate străine suferind în fața luminii și bucurându-se de întineric. La fel, grupul de informatori din lezer explică priveghiul prin interdicția de a exprima durerea în timpul nopții. Cele mai multe motivații implică însă aspecte utilitar domestice, se referă la concretul cotidian: oamenii nu trebuie să stea numai supărați, noaptea rudele mortului trebuie să se odihnească după treburile de peste zi etc. Motivațiile de mai sus nu se deosebesc în esență nici de cele îndepărtate în timp, culese de Simeon Florea Marian, nici de cele contemporane, din altă arie geografică. În raport cu cele dintâi vom sesiza o dublă popularizare a explicațiilor contemporane întâlnite pe Valea Tutovei, existența prioritară a elementelor de substanță - credința greu mărturisită într-o altă lume ale cărei coordonate aparțin viziunii omului neolitic - și de adstrat - motivări raționaliste, argumente bazate pe bunul simț. A avut

priveghiul cândva o organizare cvasi-oficială? Este foarte probabil ca ceata flăcăilor statului, străveche formă de organizare cu rosturi inițiatice și paramilitare care se reunește parțial cu ocazia sărbătorilor de iarnă să fi dirijat și desfășurarea priveghiului. Semnificativ ar fi faptul că priveghiul reprezintă o eficiență contrapondere optimizantă pentru comunitate în momentul morții unui membru al ei.

Numai în acest fel se explică prezența unui „căpitan” (în alte părți ale țării „primar”) care conduce toată desfășurarea priveghiului. Referitor la timpul de desfășurare al priveghiului, majoritatea mărturiilor de pe Valea Tutovei concură spre 3 nopți (nu 2, ca la S.FI. Marian), neexistând practic o limitare în timp. Dacă datorită unor împrejurări excepționale se întârziea înmormântarea, priveghiul se prelungea nelimitat (semnalăm că în satul Ruși nu se face priveghi în prima noapte, aceasta fiind consacrată pregătirii mortului).

Între participanți se situează invariabil pe prim plan ceata de tineri din sat (în trecut 20-25 flăcăi). La aceștia se adăugau bătrânii ca participanți pasivi și copiii, uneori victime tratate cu oarecare blândețe, ale jocurilor tineretului. Specificăm faptul ca posibil reflex al rosturilor primare inițiatice - în rândul tinerilor existau diferențieri determinate de gradul de cunoaștere al jocurilor, de aici postura lor de executanți ai pedepselor sau victime ale acestora. Autoritatea căpitanului asupra tuturor participanților era indiscutabilă fiind desigur justificată de caracterul logic, constituit al jocurilor. Ierarhizarea include și considerațiunile privitoare la vârstă îmbinate cu prioritatea prezenței la locul priveghiului. „Cei mai mari intră înainte. Cel care intră întâi îi bate pe ceilalți” (lezer). Supunerea deplină în încercări, oricât de dureroase ori neplăcute ar fi ele evocă disciplina de fier și mândria suferinței din riturile de inițiere. Disocierea priveghiului de structurile juridice preponderente într-o epocă sau alta au fost în repetate rânduri subliniate de informatori prin expresia „priveghiul n-are judecată” (Puiești, lezer, Ruși). Cât de puternică și generalizată este această concepție rezultă evident și din regăsirea ei identică în relațiile despre jocul de priveghi prezentate de Tiberiu Graur de la informatorul Albu Petru, Lupșa - 67 de ani. O altă concordanță între Valea Tutovei și Munții Apuseni căreia, dat fiind lipsa unor legături directe între aceste zone și raritatea cercetărilor putem să-i atribuim caracter de generalitate - este interdicția de a înjura la priveghi. Existența unei străvechi scheme organizatorice a priveghiului se poate deduce și din aranjamentul spațial al acțanților respectat cu strictete, condiție *sine-qua-non* a desfășurării lor ludice eficiente.

Elementele de cadru și organizare, așa cum apar pe Valea Tutovei și în paralel, în puținele zone cercetate, confirmă deplin ipoteza structurii primare unitare la toți românii.

O caracteristică contemporană, determinată de actuala reapariție pe grupe de vârstă a locuitorilor satelor este transferul atribuțiilor de priveghi către adolescenți de 14-16 ani. Aceștia preiau parțial elementele organizatorice departe de a realiza tenta de solemnitate care se întrevede și la cele mai aparent anarhice manifestări atunci când sunt organizate de tineri. Este

faptul care, în principal, duce la disoluția jocurilor de priveghi, chiar în zonele de mare rezistență, cum este Valea Tutovei. Tot ca element de cadru și organizare putem desemna focul de origine rituală. Obiceiul de a face foc în curte, în cele mai multe cazuri însoțit de practicarea jocului Leuca, este probabil o reminescentă atât a riturilor de purificare, cât și practicile incinerării. Conjugarea focului din curte cu împărțirea de mâncare și băutură participanților la priveghi - deosebit de praznicul creștin care are loc după înhumare - reproduce, credem, străvechiul banchet funerar care se desfășoară paralel cu incinerarea. În partea de nord a zonei studiate focul din curtea casei în care se desfășoară priveghiul se face cu regularitate, în sudul zonei se păstrează amintirea acestei practici. Mascarea de priveghi a pierdut mult în amploarea din trecut. Amintirea perioadei nu prea îndepărtate, când mascarea era un fenomen general, pe Valea Tutovei este încă vie. Informatorul Filipescu din Avrămești subliniază faptul că „se puneau măști din schimbături”. Prin aceasta se realizează mai ales o mistificare a vârstei, „era tânăr, se făcea bătrân”. Ca și în alte zone ale țării era în uz folosirea măștilor de la Anul Nou. În zilele noastre, procedeul mascării se păstrează parțial. De semnalat, în primul rând, la Gherghești cuplul urs-ursar. Ursul se îmbracă cu „haine urâte”, în plus, își unge fața cu funingine. În general, termenul de mascare în accepțiunea actuală de pe Valea Tutovei desemnează practic un travesti vestimentar. Frecvente sunt și maschetele caracteristice unor jocuri - cerșafurile albe la cocostârc, moarte, momâie, țolul de la capră și cal etc. În scenariul „Baba și moșneagul”, mascarea și travestiul erau și sunt încă frecvente folosirea măștilor cu toate funcțiile magice care le erau acordate, a cunoscut o deosebită intensitate în trecut, parțial există și astăzi. Remarcabilă ni se pare și folosirea „funiei de fân” care - asociată cu frecventul obicei tutovean ca „moșnegii” mascați să-și pună mănunchiuri de frunze la brâu, ne evocă străvechi divinități vegetale, se prezintă elemente de dendrolatrie. Alături de măști, se impun atenției noastre o serie întreagă de obiecte care formează o adevărată recuzită a priveghiului. Obiectul indispensabil desfășurării jocurilor de priveghi, instrumentul principal pentru executarea pedepselor care descind din practica bățăilor rituale este „țușca” sau „mișca”. În forma sa concretă, are aspectul unui prosop - sau alt obiect din pânză - bine răsucit, „să vină bine la bătut”. Pentru a-i spori eficiența, „țușca” este udată, se introduce nisip sau chiar pietre în cutele ei ascunse. Loviturile au efecte dezastruoase uneori, informatorii amintesc de îmbolnăviri grave cauzate de „țușca” mânăită excesiv de executorii pedepselor. De obicei, se confecționa o „țușcă” lungă de aproximativ jumătate de metru, putea fi înlocuită de o frânghie udă și împletită, de aceleleași dimensiuni. Funcțiile sale sunt preluate în jocul cu același nume de o căldărușă de metal. Ca palid antidot la loviturile inevitabile din natura jocurilor se foloseau bondințe îmbrăcate pe sub hainele obișnuite, în speranța atenuării efectului de șoc. Prezența absolută a „țuștei” sub diverse denumiri în toate zonele în care s-au practicat sau se mai practică jocurile de priveghi, devine un alt argument al presupusei unități inițiale. Desfășurarea jocurilor mai

implică folosirea unor vase de lut, oale, străchini, ciururi, cârlige de fântână, mecanismul botului de capră identic cu cel de la Anul Nou, bețe de tot felul, batiste, materii diverse ca apa, făină, cenușă, vopsele etc.

Principala pedeapsă care se acordă celor depășiți de adversari prin cunoașterea tehnicii și a momentului potrivit jocului de abilitate și forță fizică, este lovirea fără vreo reținere, presupusele atenuări pe motiv de blândețe având un caracter de farsă, accentuează veselia publică.

La jocurile din grupa „leuca”, pedeapsa particulară care îi așteaptă pe participanți este izbirea în foc sau lovirea cu prăjina. Tot din rândul pedepselor cu vechi rosturi ritualice ca și cele de mai sus pare a face parte și strigarea celor care nu au venit încă la priveghi. Orientarea spre numele iubitei sau iubitului ca și mulțimea pretextelor pentru sărutări formează un strat nou de pedepse, o evidență influență a jocurilor cu gajuri.

Înainte de a încerca să constituim repere de clasificare, a jocurilor de priveghi, vom aminti așa numitele „scamatorii”, care nu fac obiectul cercetării noastre - coaserea de pat sau între ei a celor care priveghează manevrarea mâinii sau capului mortului cu ajutorul unor sfori, etc. deși, datorită probabil game reduse de procedee posibile, și în cazul lor se poate vorbi de o relativă unitate și sunt generalizate în toate zonele. De subliniat efectul sigur de panică colectivă pe care îl provoacă înscenarea învierii mortului, ilustrare

a unor substraturi ancestrale în considerarea mortii. O clasificare judicioasă a jocurilor de priveghi este practic o imposibilitate. Încercările anterioare au luat în considerație diverse criterii referitoare practic la tematica sau la formele de expresie artistică. T. Frîncu și G. Candrea disting, în lucrarea citată mai sus, jocurile cosmice și cele gimnastice. Romulus Vulcănescu, în „Gogiul”, după ce compartimentează complexul funerar, face în continuare o distincție tranșantă între „jocul moșilor” și jocurile de priveghi, cel dintâi având inițial funcția prescrisă a reprezentării unui strămoș, celelalte jocuri fiind considerate manifestări artistice în fond.

De fapt, fiecare joc, dat fiind procesul de desacralizare a trecut prin mai mult faze ale acestui proces, fiecare adăugându-i laturi noi, ceea ce permite elasticitatea încadrării într-o tematică sau alta. „Calul” de exemplu, păstrează resturile unor rituri vechi dar prezintă și aspecte din viața socială, economică. La fel de relativă este clasificarea după modalitățile de realizare artistică, elemente de scenariu, pantomimă, abilitate, constând în unul și același joc.

Studiul, publicat în vol. *Folclor, etnografie, istorie locală*, Vaslui, 1998, valorifică materialul cules în anii 1975-1978, în satele de pe Valea Tutovei menționate în text.

DATINI ȘI OBICEIURI DE ANUL NOU PE VALEA TUTOVEI

Dan RAVARU

Manifestările folclorice specifice obiceiurilor de iarnă fac parte din cel mai arhaic fond al creației populare fiind asociate la origine unor ritualuri definitorii pentru zorii umanității. Ele înglobau inițial atât funcții apotropaice, considerate imperios necesare în perioada celor 12 zile ale preschimbării anului, când forțele malefice ale haosului ar fi putut să se reîntroneze în lume, dar și modalitățile de natură magică, considerate capabile de a asigura fertilitatea ogoarelor în anul următor. De remarcat un alt element conservat - bineînțeles, cu alte valențe în contemporaneitate - mascarea, simbol al re-înțoarcerii strămoșilor. Vechimea datinilor este demonstrată atât arheologic, de exemplu determinarea timpurie a momentelor anului prin megaliți și urmele cultului unor animale pe care le întâlnim și acum în alaiurile de Anul nou cât și prin cele mai vechi documente aparținând civilizațiilor mesopotamiene și egipteană. Trebuie să subliniem, în sensul unei filiații directe, fastuoșitatea Anului Nou la romani, sărbătorirea acestuia înglobând dezlănțuirile Saturnaliilor, ca și felicitările exprimate în

creații artistice care au stat la baza alcătuirii colindei românești și ale altor popoare din răsăritul Europei. Începând din secolul al XVI-lea, mărturiile călătorilor străini și documente interne atestă tot mai des amploarea obiceiurilor de iarnă la români în general și mai ales în Moldova. Secolul al XVIII-lea va îmbogăți patrimoniul nostru cultural cu prima lucrare fundamentală a cercetării etnografice românești „Descriptio Moldaviae” a lui Dimitrie Cantemir. Originar din actualul județ Vaslui, petrecându-și o bună parte din puținul timp cât a stat în țară pe moșiile părintești, prințul savant a prezentat în opera sa multe dintre realitățile folclorice și etnografice specifice județului nostru. Între acestea un prim loc l-au ocupat cele privitoare la obiceiurile de iarnă.

De altfel, la ora actuală, dacă alte domenii ale creației folclorice din județul Vaslui au fost puțin relevate pe plan național, bogăția obiceiurilor legate de sărbătorile de iarnă s-a impus de la sine în pofida unei oarecare penurii a cercetărilor de teren. Este interesant de subliniat faptul că primele materiale folclorice publicate integral din zona

pe care o prezentăm au fost uretele culese de Gheorghe Ghibănescu („Gheorghe Lazăr”, Bârlad, 1, 1888) din județul Tutova.

Valea Tutovei prezintă desigur specificități în acest domeniu, unele având corespondențe în alte părți ale Moldovei, altele rămânând particulare zonei. Drept notă definitorie se impune atenției noastre gradul deosebit de spectaculozitate, tendința pregnantă spre dezvoltarea episoadelor dramatice, sporirea complexității și sincretismului prin sudarea mai multor datini și obiceiuri singulare în manifestări ample incluzând deci manifestări inițial distincte. Aceste caracteristici generale au determinat la rândul lor mutații față de repertoriul general românesc de iarnă, în sensul preponderenței unor specii în detrimentul altora.

Este cazul primei specii publicate în această culegere, colinda. Faptul că în prezent predomină colinda religioasă nu exclude existența anterioară pe Valea Tutovei a ciclului amplu al colindelor laice cu valențele lor ritualice și sociale. De altfel, cel mai răspândit colind din zonă „A cui sânt aceste curți” rămâne cu toată ingerința elementelor creștine un colind al gospodariilor, al casei. De asemenea, colindele de fată, de flăcău, de copil, de vânător, lasă să se întrevadă structura lor originală sub stratul superficial creștin. Elemente deosebit de originale pentru Valea Tutovei se relevă în legătură cu modalitățile interpretative. După determinări conferite în bună parte de gradul de arhaism perceput instinctiv, colindele sunt interpretate de diferite grupe de vârstă, de regulă fete sau femei pînă în jur de 40 de ani. Cetele de colindătoare au un repertoriu general, pentru tot satul, și unul restrâns, mai greu de interpretat, prezentat numai la gospodarii de vază ai satului. Generalizată în trecut, sporadică astăzi, mai întâlnim încă o practică deosebit de arhaică, cea a utilizării buhaiului la colindă. Instrument legat, se pare, de străvechiul cult al țapului, anterior pe aceste meleaguri etnogenezei poporului român, utilizarea atestată de noi în zonă poate duce la constituirea unor noi ipoteze privind originea colindei.

Plugușorul sau uretul este specia cea mai răspândită în Moldova, fiind de fapt o creație proprie acestei părți a țării de unde s-a răspândit în primul rând prin intermediul școlii. Concretizare artistică a unor vechi rituri de fertilitate specifice unor populații de agricultori, plugușoarele cunosc o desfășurare extinsă pe o scară foarte amplă, de la rosturile magice ale textelor cuprinse în tipul „Povestea pâinii” pînă la includerea unor aspecte ale vieții moderne. În structurarea materialului am recurs la criteriul formal, tematica fiind practic comună tuturor categoriilor, stabilind 4 tipuri: plugușoare de copii, „Povestea pâinii”, plugușoare-baladă și plugușoare satirice.

Plugușoarele pentru copii, cu texte foarte scurte și tentă satirică, păstrează ca leit-motiv, cererea răsplății pentru uret, colacul, însoțit de amenințări, care proferate de copii, stârnesc râsul. În forma lor simplă, ele conțin note de profund arhaism, reproducând aproape urările copiilor latini și prezentând o surprinzătoare unitate pe întregul teritoriu românesc. Este semnificativă asemănarea pînă la identitate atât cu colindele de copii din Banat sau Bihor, dar și cu cele ale copiilor aromâni.

„Povestea pâinii” este textul fundamental, cel mai bogat în semnificații. Reproducând în succesiunea lor reală toate fazele cultivării și recoltării grâului, a producerii pâinii în final — sub forma simbolică a colacului legat de atâtea rituri — textul își dezvăluie valențele magice de influențare a fertilității, fiind totodată o laudă a muncii agricultorului. Plugușoarele de pe Valea Tutovei se remarcă în acest context general moldovenesc prin note arhaice - împăratul este Marchidan, se măsoară cu stamboala, se treieră cu caii, se macină la moara de apă etc.

Folosirea textelor de baladă drept plugușor pare a se datora aceleiași tendințe spre spectaculos, spre manifestări care se înscriu într-un registru cât mai amplu. Solemnitatea baladei, restrângerea generală a circulației sale în Moldova, au dus la un adevărat refugiu în această zonă stabilă. Nu suntem încă în măsură să discernem între elementele baladești pătrunse în zonă prin intermediul circulației folclorice sau al cuvântului scris și vechile elemente de tradiție locală, raport pe care ne propunem să-1 clarificăm, într-o cercetare viitoare. Este semnificativă însă preferința accentuată către textele de vechi circulație moldovenească indiferent de proveniența lor.

Plugușoarele satirice sunt creații relativ recente, mai răspândite din perioada cuprinsă între cele două războaie mondiale. Ele reprezintă pe de o parte acea „deschidere” a plugușorului către evenimentele contemporane, pe de altă parte restructurarea unor vechi aspecte etnografice și folclorice - strigarea peste sat, cântecul satiric, strigătura etc.

Jocurile cu măști cunosc și ele o frecvență superioară celei înregistrate în general în țară.

„Capra” confecționată de regulă dintr-un cadru de lemn și panglici de hârtie variat colorate este în toate localitățile din zonă atât ca formație distinctă, cât și ca element component al alaiurilor complexe. De subliniat obligativitatea includerii caprei în astfel de alaiuri, unele purtând de altfel și denumirea de „capra mare”. Textul nu este prea dezvoltat, pe prim-plan înscriindu-se virtuozitatea coregrafică.

Caracteristici asemănătoare vom întâlni și în legătura cu jocul „Ursului”. În legătură cu costumația se reliefează ca un element deosebit de vechi, masca fitomorfă, „ursul de stof”.

„Căluțul” este, de asemenea, foarte răspândit. În evoluția sa coregrafică, la fel ca și în costumație și alegerea actanților, aspectele de ordin estetic, în viziune populară, joacă un rol mai accentuat.

„Vălăretul”, manifestare tradițională de Anul Nou care conține, în cel mai înalt grad noțiunea de sincretism folcloric, a fost definit de profesorul Vasile Adăscăliței drept un „alai al alaiurilor”. Într-adevăr, vălăretul regrupează alaiurile caprei, ursului, calului, la care se adaugă moșnegii, babele, harapii, arnăuții, turcii, negustorii, dracii etc. Multitudinea tipurilor de costumație, varietatea măștilor, susținerea muzicală realizată de fanfară, succesiunea accelerată a dansurilor diferite de la o categorie la alta de participanți, totul se contopește într-o foarte pregnantă impresie generală de sărbătoresc. Originea vălăretului nu poate fi considerată clarificată,

cu toate notabilele rezultate obținute prin cercetările profesorului V. Adăscăliței și ale lingvistului Stelian Dumistrăcel. Plecând de la situația reală de pe Valea Tutovei, putem distinge două aspecte esențiale pentru emiterea oricărei ipoteze în acest domeniu. O parte dintre sate - majoritatea fiind răzășești - practică vălăretul în aprilie [de Paște - n.red.], deci ca un rit de fertilitate specific primăverii, iar de Anul Nou fiecare joc cu măști se prezintă separat. În celelalte sate - majoritatea clăcășești - vălăretul se desfășoară la Anul Nou în forma sa complexă, foarte rar și primăvara. Menționăm că primăvara vălăretul se desfășoară sub forma unui alai alcătuit dintr-o fanfară sau taraf însoțit de flăcâii satului care invită fetele la horă. În relatările de teren cuprinse în chestionarele Densușianu, la 1893 - 1897, vălăretul se prezintă exclusiv ca un obicei de primăvară. Dar, spre deosebire de starea actuală, întâlnim numeroase note care converg spre definirea vălăretului drept rit de fertilitate, purtarea unui miel proaspăt născut în fruntea alaiului, udarea cu apă (mai târziu parfum), cufundarea chiar, într-un râu, a imprudentului întâlnit de „vălari”. Coroborarea acestor date ne permite, credem, să

constatăm în considerarea originii vălăretului transferarea unui obicei de primăvară în cadrul sărbătorilor de iarnă. Fără să ne propunem în acest cadru o demonstrație completă, vom enunța câteva motivații în acest sens: restrângerea generală a practicii obiceiurilor de primăvară, schimbările calendaristice mai vechi care au transferat sărbătorirea Anului Nou de la 1 martie la 1 ianuarie, adoptarea „modelului” vălăretului pentru crearea unui cadru deosebit de fastuos. Semnalăm în volum ca un fenomen folcloric specific situațiilor de tranziție „Jienii” de la Ruși - Puiești. Vălăretul cu care se începe este continuat de o formă restrânsă de teatru popular, specie folclorică de care ne vom ocupa în rândurile următoare.

Reamintim de la început că teatrul popular, asemenea plugușorului, rămâne un apanaj aproape exclusiv al folclorului moldovenesc. Dialoguri susținute cu valoarea unor scenete bine închegate întâlnim deja la jocul caprei și al ursului, în forma incipient dramatică a „Mocănașilor”. Teatrul popular propriu-zis are ca manifestare principală piesa cu subiect din viața haiducilor cunoscută sub diverse denumiri: „Jienii”, „Haiducii”, „Bujor” etc.

Schema dramatică, de origine cultă ca structurare, reproduce de fapt o suită de motive folclorice. Larga aderență la public, circulația sa intensă au determinat și determină accentuat preponderența elementului autentic popular. Receptivitatea unanimă față de reprezentările dramatice lasă să se presupună existența anterioară în circulație a unor alte creații închegate, pe care nu le cunoaștem la ora actuală. De asemenea, remarcăm, în textele contemporane folclorizate existența unor inovații independente de context, adevărate scenete aparte, al căror rol constă în sublinierea notelor nete aparte. De aici, desigur, se prefigurează deja apariția în viitor a unor noi creații populare dramatice cu o structură deosebită.

Ansamblul obiceiurilor de iarnă de pe Valea Tutovei comportă desigur și alte valențe estetice și etnografice care au scăpat atenției noastre, dar vor fi reliefate de cercetări viitoare.

Extras din „Datini și obiceiuri de pe Valea Tutovei”, Vaslui, 1981.

e-mail: revistaelanul@gmail.com
<http://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: **Marin Rotaru**

Redactor-șef adjunct: **Cristian Onel**

Redactori corespondenți:

prof. univ. dr. **Vlad Codrea**,

Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

prof. univ. dr. **Ștefan Olteanu**, București

asist. univ. dr. **Bogdan Rățoi**,

Univ. „Al. I. Cuza Iași”

Dan Ravaru

Corneliu Bichineț, Vaslui

Mircea Coloșenco, București

dr. Arcadie M. Bodale, Vicovu de Sus

Serghei Coloșenco, Bârlad

dr. Laurențiu Chiriac, Vaslui

Prof. dr. Janeta Maria Iuga, Timișoara

dr. Sorin Langu, Galați

ISSN: 1583-3593

Tehnoredactare: **Bogdan Artene**

Tipar: **SC IrimpeX SRL Bârlad**

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Fără baston

*Se dedică domnului
profesor Dan Ravaru*

O viață cumplită, cu dulce și amar
dar a știut mereu să fie Om
știa, de prin istorii, ce noi n-aveam habar
știa istoria fiecărui pom.

Știa că viața devine uneori un zar
știa că sufletul e mai mereu un Dom
știa că traiul e mai mereu amar
știa că existența-i învelită-n crom.

Regret și-acum că nu i-am dat în dar
cămașa mea vernil, cu mult ozon,
cămașa mea de „legionar”
din care nu mă mai trezeam din somn.

A fost o viață cumplită, cu dulce și amar,
dar în Ceruri e liber acum, fără baston.

Daniel GROȘU

O tristă toamnă

*În amintirea celui ce a fost
prof. Dan Ravaru, el ne-a lăsat
pământul și a plecat la ceruri.*

În tristă toamnă cu frunze ruginii
Ai plecat spre ceruri, tu, zeu al neamului
În urmă ai lăsat dureri și inimi pustii
În plâns de curcubeu, noi te-așteptăm să vii.
Tu ne-ai adus lumină în grai și-n tot ce-i românesc
Aș fi vrut, măcar un veac, din drum să te opresc,
Aici să-mi povestești de tot ce-i strămoșesc
Dar te-ai grăbit spre infinit, cu îngeri laolaltă
Unde toți te-așteaptă cu Dumnezeu în poartă.
Rămâi în glie, în grai și omenie
Și-n spirit românesc să dăinui veșnicie,
Cu fața de icoană să strălucești chindia
Și-n zorii dimineții să cânti cu ciocârlia.

Ioan MĂCNEA-VETRIȘANU

